

Yiğit, Çiğdem ve Ayhan Helvacı (2017). "İlköğretim 7. ve 8. Sınıf Müzik Dersi Öğrenci Çalışma Kitaplarındaki Şarkı Dağarcığının Ergenlik Dönemi Özellikleri Açısından Değerlendirilmesi". *Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, C. 18, S. 32, s. 183-204.

DOI: 10.21550/sosbilder.298334

İLKÖĞRETİM 7. ve 8. SINIF MÜZİK DERSİ ÖĞRENCİ ÇALIŞMA KİTAPLARINDAKİ ŞARKI DAĞARCIGININ ERGENLİK DÖNEMİ ÖZELLİKLERİ AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

Çiğdem YİĞİT*

Ayhan HELVACI**

Gönderim Tarihi: Ağustos 2016

Kabul Tarihi: Kasım 2016

ÖZET

Ergenlik dönemi insan hayatının en şaşırtıcı ve en ciddiye alınması gereken evrelerinden biridir. İnsan yaşamını doğumla ölüm arasında başlangıç ve bitiş noktaları belirlenmiş bir çizgi olarak düşündüğümüzde, daha çok başlangıç noktasında yer almaktadır. Olağan dışı durumlar hariç ülkemizde en belirgin olarak 12 – 15 yaşları arasını kapsayan bu dönemde, cinsiyet hormonları harekete geçmekte ve ses üretiminde aktif rol oynayan larenksi (gırtlak) etkilemektedir. Larenksin boyutları büyüdükçe ses frekansı düşer. Sıklıkla yeni duruma adapte olmaya çalışan insanda (özellikle erkek çocuklarda) ses kırılmaları, hışırtılı fonasyon ve göğüs - kafa registerleri arasında ani iniş çıkışlar görülmektedir. Bu nedenle bu dönemde verilecek olan müzik eğitimi son derece önem kazanmaktadır. Müzik öğretmenlerinin dönem özelliklerini bilerek eğitim vermesi öğrencilerin bu geçiş sürecini sağlıklı bir şekilde atlatalmalarını sağlayacaktır. Bu bağlamda yapılan araştırmada; İlköğretim 7. ve 8.

* Öğr. Gör., Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü, cigdemoz@uludag.edu.tr

** Doç. Dr., Uludağ Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Sahne Sanatları Bölümü, ayhanhelvacı@gmail.com

sınıf müzik dersi öğrenci çalışma kitaplarındaki şarkı dağarcığı ergenlik dönemi özellikleri açısından uygun olan ve olmayan belirgin örnekler ele alınarak incelenmiş ve değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: ilköğretim, Müzik dersi, çalışma kitapları, şarkılar, ergenlik dönemi

The Evaluation of the Song Repertoire of Elementary School 7th and 8th Grade Music Lesson in Students Workbook in Terms of Puberty Characteristics

ABSTRACT

Adolercence is one of the most amazing and serious period of human life. When the human life is thought as a line between birth and death, this period is located at the starting point of the line. Except for extraordinary situation, it in cludes between the age of 12-15. During this time, sex hormones are produced and they affect the larynx which plays a major role in creating of the voice. When the size of larynx gets bigger, audio frequency decreases. A human (especially boys) who tries to adopt the new situation, has some difficulties with voice breaks wheeze of pronation and sudden ups and downs between chest and head registers. As a result, the music education which is given during this term is so important. If the music teachers educate the students with knowing the characteristic of this term, the students will pass this transition period in a right way. According to this research about topic, the songs which are in the music course books for 7 and 8 grades, are analyzed and evaluated by considering the characteristic of this term.

Key Words: *primary education, Music lesson, workbooks, songs, puberty*

1. GİRİŞ

Günümüzde bilim ve teknolojinin hızla ilerlemesi, toplumları ihtiyaçları doğrultusunda yeni düzenlemelere yöneltmiştir. Özellikle eğitim alanında yapılan düzenlemeler, toplumların çağdaşlaşması ve ilerlemesinde oldukça önemlidir. Çünkü eğitimin, toplumları değiştirme ve biçimlendirmede önemli bir rol oynadığı pek çok kaynakta da belirtildiği gibi yıllar süren çalışmalarla ortaya konulmuştur.

Bilim ve teknolojinin yanı sıra sanat eğitimi de çağdaş eğitimin bir parçası olarak düşünölmelidir. Uçan'a (1994) göre; sanat eğitiminin en önemli dallarından biri olan müzik eğitiminin "genel müzik eğitimi", "özengen müzik eğitimi" ve "mesleki müzik eğitimi" olmak üzere üç türü vardır. Bunlardan genel müzik eğitimi, her düzeyde, her aşamada, herkese yönelik olup genel müzik kültürünü kazandırmayı amaçlar ve 2012 yılında 222 sayılı "ilköğretim ve eğitim kanunu" ile 4+4+4 şeklinde on iki yıla çıkartılmış (M.E.B. 2012) olan eğitim sisteminde önemli bir yere sahip olmalıdır.

Ölkemizde daha önce uygulanmış ve şu an uygulanan en kapsamlı iki tane müzik dersi öğretim programı bulunmaktadır. Bunlardan "1994 İlköğretim Müzik Dersi Öğretim Programı", on iki yıl yürürlükte kalmış ve 2006 yılında yenilenme yapılarak yeni bir ilköğretim müzik dersi öğretim programı hazırlanmıştır. Günümüzde uygulanmakta olan 2006 programı, genel müzik eğitimi içerisinde yer alan farklı yöntem ve tekniklerle bireylerin her yönde dengeli, tutarlı ve sağlıklı olarak yetişmelerini sağlamaya yönelik bir anlayış ve içerikle düzenlenmiştir. Bu nedenle program, 1968, 1984 ve 1994 müzik dersi öğretim programı içerik ve yaklaşımları da dikkate alınarak hazırlanmış ve MEB İlköğretim Genel Müdürlüğü'ne teşkil edilen Müzik Özel İhtisas Komisyonu tarafından geliştirilmiştir (Demirci 2009).

Yapılan araştırmalarda müzik öğretmenlerinin çoğu 1994 programını işlevsel ve esnek bulmadıklarını belirtmişlerdir. 2006 programı ile ilgili olarak da öğrencilerin daha aktif oldukları, yaratıcılıklarını ön plana çıkaran, onlara özgüven kazandıran ve daha işlevsel bir program olduğu görüşünü belirtmişlerdir (Albuz ve Akpınar 2009). Atatürk'ün de önemle üzerinde durduğu ve eğitim programlarında yer alan sanat eğitimi, yaratıcılığın ön planda olduğu, özgür düşüncenin gerçekleştiği, her öğrencinin bireysel gelişimleri ve eğilimlerine göre yönlendirilen, güvenilir bir ortamda verilmelidir (Helvacı 2012). Bu düşünceden yola çıkarak yenilenen programla birlikte müzik öğretmenlerine de oldukça önemli görevler düşmektedir.

Genel müzik eğitimi veren bir müzik öğretmeninin temel görevi, müzik ğretim programının kazanımlarını dikkate alarak, her yaş dönemi için doğru bir müzik kültürü kazandırmak olmalıdır. Bunu gerçekleştirebilmek için bir müzik ğretmeni, yaş dönemlerine ilişkin, çocukların ses özelliklerini, ses sınırlarını, ses anatomisini bilmeli ve onların fizyolojik-psikolojik gelişimleri konusunda bilinçli olmalıdır.

İnsanın sesinin doğduğunda yaklaşık 440 cps frekansla çıktığı bilinen bir gerçektir. İlk aylarda 294 ile 587 cps arasında olan ses genişliği ergenlik dönemine kadar artmaya devam eder. Müzikal ses genişliği ergenlik öncesi yaklaşık 1,5 oktav kadardır. Fakat büyümeyle birlikte ergenlik döneminde hormonlar faaliyete geçer ve ses değişime uğrar. Bu durumdan en çok larenks (gırtlak) etkilenir. Larenksin boyutlarının büyümesiyle ses frekansı düşmeye başlar (Helvacı 2012). Larenksteki büyüme ile birlikte kız ve erkek çocuklarda “ocuk sesi” özellikleri yavaş yavaş kaybolur ve ses yeni bir kimlik arayışı sürecine girer. Değişimin yaşandığı bu döneme “mutasyon” (ses değişim) dönemi denir.

Mutasyon dönemi premutasyon (9-12 yaş), mutasyon (12-15 yaş) ve post mutasyon (15-18 yaş) olmak üzere üç evreden oluşmaktadır (Kızıldeli 2006). Mutasyon dönemindeki ses değişimi özellikle erkek çocuklarda oldukça fazla hissedilir. şarkı söyleme sesindeki değişim, konuşma sesinden daha uzun sürer. Hollien ve Malcik’e (1967) göre erkek seslerinde ses değişiminin en aktif zamanında bir oktavlık bir kalınlaşma yaşanmakta, ses rengi, zayıflık ve çocukluktan yetişkinliğe doğru yavaşça geçmektedir. şarkı söyleme sesi, sürekli kalınlaşma eğilimi göstermektedir. Konuşma sesinde ise bir iniş çıkış ve kırılmalar söz konusudur (Cooksey 2009).

Ses değişimi ergenlik dönemi boyunca bir düzen içinde gerçekleşir. Erkek ocuğun şarkı söyleme sesi yavaşça soprano’dan altoya, oradan tenor’a ve daha sonra bariton’a doğru kayar. Venard (1967) ve Brodnitz (1965), erkek seslerinin çoğunluğunun bariton

sınıfına girdiğini, aslında gerçek tenor ve basların oldukça nadir olduklarını söylemişlerdir. Erkek çocuklardaki bir oktavlık bu kalınlaşma mutasyonunun ikinci evresinde en yoğun şekliyle yaşanır ve yaklaşık bir yıl boyunca devam eder. Bu dönemde ses, çabukluk ve çevikliğini kaybeder, kontrolü zorlaşır. Ses eğitiminin çok dikkatli verilmesi gerekir. Bu zaman dilimi, birçok ses sorunlarının ortaya çıktığı ve ses kalitesinin bozulduğu bir dönemdir (Cooksey 2009). Kız çocuklarında ise erkek çocuklarda olduğu gibi bir oktavlık bir kalınlaşma olmaz. Genellikle bu dönemde seste cılızlık ve dengesizlik gözlenir. Bu da 3-4 ay kadar sürer. Bu dönemde kız çocuklarının sesleri zorlanmazsa, dönemin sonunda seslerinde, mutasyon dönemine girmeden önceki durumlarına göre, düzelme, hatta dolgunlaşma hissedilir (Egüz 1991).

John M. Cooksey'e göre; erkek çocuklarda ses değişiminin genel görünümü aşağıdaki gibi özetlenebilir:

Değişimden önce

Erkek çocuğun sesi: Yaş 12 (öğrencilerin % 90'ında herhangi bir değişim olmadan geçen son yıl).

Konuşma sesi : Ortalama ses: do #1 (orta do) Ortalama frekans: 268 Hz.

Şarkı söyleme sesi: Ortalama ses aralığı: fa#' den (fa anahtarı 4. Çizgi) re 2'ye (sol anahtarı 4. Çizgi).

Ortalama frekans aralığı: 180- 580 Hz. Ortalama ses aralığı 21.29 yarım ses.

Aşama I. Değişimin başlangıcı

Başlıca özellik: Ses aralığının üst sınırının aşağıya kayması (pesleşmesi)

Konuşma sesi : Ortalama ses: si (orta do'nun hemen altı).
Ortalama kalınlaşma: 23 Hz/ 1.64 yarım ses. Ortalama frekans
245 Hz.

Şarkı söyleme sesi: Ortalama ses aralığı: fa'dan (fa anahtarı 4.
Çizgi) la 1'e (sol anahtarı 2. Aralık).

Ortalama frekans aralığı: 169-437. Ortalama ses aralığı: 17.20
yarım ses. Ses

Aralığının alt sınırı ortalama 11 Hz./ 1 yarım ses, üst sınırı
ortalama 143 Hz./4.4'dür. Yarım ses düşer.

Aşama II. Değişimin Zirve Noktası

Başlıca özellik: Şarkı söyleme ses aralığının daralması.

Konuşma sesi : Ortalama ses la (fa anahtarı 5. Çizgi). Ortalama
kalınlaşma: 30 Hz./ 2.38 yarım ses. Ortalama frekans: 215 Hz.

Şarkı söyleme sesi: Ortalama ses aralığı: re#'den (fa anahtarı 3.
Çizgi) fa 1'e (sol anahtarı 1. aralık)

Ortalama frekans aralığı: 150-349. Ortalama ses aralığı: 15.27
yarım ses. Ses aralığının alt sınırı ortalama 19 Hz./ 2.38 yarım ses, üst
sınırı ortalama 88 Hz./ 4.2 yarım ses düşer.

Aşama III. Değişimin Sonu

Başlıca özellik: Ses aralığının alt sınırının kalınlaşması.

Konuşma sesi : Ortalama ses: fa (fa anahtarı 4. Çizgi). Ortalama
kalınlaşma: 42 Hz./3.39 yarım ses. Ortalama frekans: 173 Hz.

Şarkı söyleme sesi: Ortalama ses aralığı: la#' den (fa anahtarı 1.
Aralık) do#'e (orta do).

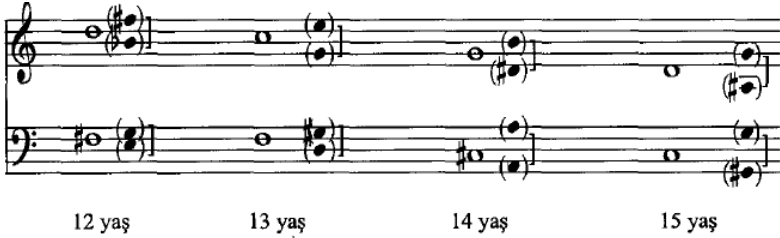
Ortalama frekans: 177-277 Hz. Ses aralığının alt sınırı 33 Hz./4
yarım ses, üst sınırı 72 Hz./ 4 yarım ses düşer.

Not: Ölçümlerde tampere kromatik dizi kullanılmıştır. La1 = 435 Hz. (sol anahtarı 2. Aralık) (Akt: Cooksey 2009).

Ses Değişim Aşamalarında Ortalama Şarkı Söyleme Ses Sınırları

Yaş Gruplarına Göre Ortalama Şarkı Söyleme Ses Sınırları

Yukarıdaki iki tablo incelendiğinde Cooksey'e göre ses değişim aşamaları ve yaş gruplarına göre şarkı söyleme ses sınırları açısından aralarında dikkate değer farklar olmadığı gözlenmektedir.

2. BULGULAR ve YORUM

Bu araştırmada, çeşitli kaynaklardan elde edilen bilgiler doğrultusunda ses değişiminin en yoğun yaşandığı İlköğretim 7. ve 8. Sınıf erkek çocuklarındaki ses değişimi dikkate alınarak 2013 İlköğretim Müzik 7 ve İlköğretim Müzik 8 Öğrenci Çalışma Kitaplarındaki seslendirilmesi gereken şarkıların ses sınırları ve konulara uygunluk açısından incelenmesi suretiyle içerik analizleri yapılmıştır. Bu incelemede, ses sınırlarını zorladığı düşünülen en

belirgin 4 şarkı ve söylenmesi uygun olduğu düşünülen 2 şarkı olmak üzere toplam 6 şarkıya yer verilmiştir.

Tablo 1: 7. Sınıf İlköğretim Müzik Öğrenci Çalışma Kitabındaki Konular, Şarkılar ve Ses Sınırları

Konu	Etkinlik	Şarkı Adı	Besteci	Ses Sınırı
Milli Marşımız	1.Etkinlik	İstiklal Marşı	Söz: M. Akif Ersoy Müzik: O. Zeki Üngör	Kalın si- mi2
Müziği Öğreniyorum	3.Etkinlik	Ha Buradan Aşağı	Anonim Türkü	Do1- La1
	4.Etkinlik	Hiç Kıırma Kimseyi	Saip Egüz	Kalın la- Re2
Müziği Çözümlüyorum	3.Etkinlik	Horozumu Kaçtırdılar	Anonim Türkü	Do1- Do2
	5.Etkinlik	Oyun	Müzik: J. Brahms Uyarlı: Hasan Toraganlı	Do1- Do2
Ata'mı Dinliyorum	1.Etkinlik	Atam	Ziya Aydıntan	Re1-Re2
	2.Etkinlik	Onuncu Yıl Marşı	Söz: B. K. Çağlar - F. N. Çamlıbel Müzik: Cemal Reşit Rey	Re1- Mi2
	2.Etkinlik	Atatürk Marşı	Metin Tufan	Kalın si- Re2
Atatürk'ün Türk Müziğine Verdiği Önem	3.Etkinlik	Yangın Olur Biz Yangına Gideriz	Anonim Türkü	Re1-re2
Benim Ritim Kalıbım	3.Etkinlik	Saray Yolu	Anonim Türkü	Re1-Do2

İnsan Ses Gruplarını Öğreniyorum	4.Etkinlik	Güzel Anadolu	Hasan Toraganlı	Re1-Re2
Müzikte Çokseslilik	3.Etkinlik	Tabiatın Dili	Uyarlama: Faik Canselen	Do1-La1
	4.Etkinlik	Atatürk'üm	Selçuk Yıldırım-Besim Akkuş	Do1-Do2
	5.Etkinlik	Yangın Var	Aktarma ezgi Söz: Mahiye Morgül	Solo: Do1-Do2
Müzikte Dizi Kavramı ve Makamlar	1.Etkinlik	Neşeli Ol	Ziya Aydıntan - Saip Egüz	Do1- La1
	2.Etkinlik	Kırlara Doğru	Ziya Aydıntan	Mi1-Mi2
	3.Etkinlik	Sarı Mendil	Anonim Türkü	Re1-Do2
Müziği Yaşıyorum	3.Etkinlik	Kahraman	Uyarlama (G. F. Handel)	1.ses: Do1-Re2 2.Ses: Kalın la-Sol1
Türkülerimizin Yaşanmış Öyküleri	4.Etkinlik	Yemeni Bağlamış	Ali Ulvi Baradan	Re1-Re2
Gösteri Zamanı	2.Etkinlik	Kanon	Fransız Çocuk Şarkısı Söz: H. B. Yönetken	Do1-Do2
	4.Etkinlik	Gençlik Marşı	Söz: Kemal Kaya Müzik: F. H. Atrek	Re1- Re2
	5.Etkinlik	Dere Geliyor Dere	Anonim türkü	Re1-La1

Tablo 2: 8. Sınıf İlköğretim Müzik Öğrenci Çalışma Kitabındaki Konular, Şarkılar ve Ses Sınırları

Konu	Etkinlik	Şarkı Adı	Söz Yazarı- Besteci	Ses Sınırı
9/8'lik Aksak Ölçü	3.Etkinlik	Çayır Çimen Geze Geze	Anonim Türkü	Do1- La1
	4.Etkinlik	Oynaya Oynaya Gelin Çocuklar	Söz: Adnan Çakmakçıoğlu Müzik: Salih Aydoğan	Do1- Do2
Çalalım Söyleyelim	3.Etkinlik	Değirmen Üstü Çiçek	Anonim Türkü	Do1-Sol1
Marşlarımız	2.Etkinlik	Vatan Marşı	Söz: Cemal Edhem Müzik: Musa Süreyya	Do1- Re2
	3.Etkinlik	Sakarya Marşı	A. Cemalettin Çinkılıç	Re1- Fa2
Ses Değiştirici İşaretler	5.Etkinlik (a)	Sonbahar	Alman Ezgisi	Do1- Re2
	5.Etkinlik (b)	Hoş Bilezik	Anonim Türkü	Re1-Do2
Müzikte Diziler ve Makamlar	2.Etkinlik	Ezgi	Aytekin Albuz	Re1- Mi2
	2.Etkinlik	Ömür De Çiçek Gibi	Uyarı: Ali Ulvi Elöve	Mi1- Re2
	2.Etkinlik	Ezgi	Aytekin Albuz	Do1- Do2
	2.Etkinlik	En Güzel Şarkılar Yurduma	Salih Aydoğan	Do1-La1
	4.Etkinlik	Divane Aşık Gibi	Anonim Türkü	Mi1-Do2

	5.Etkinlik	Rüya Gibi Her Hatıra	Söz: C. Altuntaş Müzik: M. Ilgın	Do1- Re2
	6.Etkinlik	İzmir'in Kavakları	Anonim Türkü	Fa1- Re2
Ritim Kalbim	4.Etkinlik	Vatan	Saip Egüz	Re1-Re2
Sanat ve Müzik	4.Etkinlik	Müzik	W. A. Mozart Uyarl.: Z. Aydıntan-S. Egüz	Do1- Do2
Türkülerimizin Yaşanmış Öyküleri	3.Etkinlik	Zeytinyağlı Yiyemem	Anonim Türkü	Kalın Si-La1
Geleneksel Türk Müzikleri	4.Etkinlik	Horon	Anonim Türkü	Mi1-la1
	5.Etkinlik	Yollarda Aradım İzlerini	Mustafa Günay	Re1- Fa2
Müzikte Çokseslilik	2.Etkinlik	Mutluluk Şarkısı	Muammer Sun	Do1- Do2
	3.Etkinlik	Gel Gidelim Bizim Köye	Fransız Ezgisi Söz: H. B. Yönetken	Fa1- Re2
Ezgilerimiz	2.Etkinlik	Nazende Sevgilim	Müzik: Bekirof	Re1- Re2
	3.Etkinlik	Dillirga	Kıbrıs Türküsü	Re1-la1
	4.Etkinlik	Anayurt Marşı	Özbek Türküsü	Sol1- Mi2
Atatürk ve Müzik	2.Etkinlik	Gençlik Marşı	Müzik: F. Körling Uyarl. A. U. Elöve	Kalın Si-Re2

Uluslararası Müzikler	3.Etkinlik	Cielito Lindo	Meksika Ezgisi	Do1- Fa2
	4.Etkinlik	Kalinka	Rus Ezgisi	Do1- Re2

Yukarıdaki tablolarda 7. ve 8. Sınıf Müzik Dersi Konularından “Milli Marşımız”, “Ritim Kalıbım” ve “Türkülerimizin Yaşanmış Öyküleri” aynı olduğu, diğerleri arasında da benzerlikler bulunduğu görülmektedir. Kitaplardaki etkinliklerin çoğu, öğrencilerin seslerini kullanarak seslendirilmesi için, bir kısmı da çalgı ile seslendirilmesi için oluşturulmuştur. Ses değişimi yaşanan bu dönemde söylenecek şarkıların ses sınırlarının fazla olması dikkat çekici olarak görülmüştür. Şarkılar konularıyla uyumluluk göstermekle birlikte, ses değişimi yaşayan erkek öğrenciler açısından söylenmesi güç bir görüntü sergilemektedir.

7.Sınıftaki 22 şarkıdan ses sınırı Do2'nin altında olanların sayısı 12 (% 55)'dir. 8. Sınıftaki 27 şarkıdan ses sınırı Do2'nin altında olanların sayısı ise 14 (% 22)'tür. 8.Sınıf şarkılarının üst sınırı la1 olan sadece 6 şarkı olduğu görülmektedir. Yaklaşık olarak şarkıların yarıya yakınının, yaş gruplarına göre ses sınırları açısından oldukça zorlayıcı olduğu söylenebilir.

Aşağıda 7. ve 8.sınıf öğrencileri için kılavuz kitapta yer alan birkaç örnek şarkının ses sınırı açısından zorlayıcı bölümleri belirtilmiş ve bu şarkıları ses değişim döneminde bulunan öğrencilerin rahatlıkla söyleyebilmesi için bazı değişiklikler öneri olarak sunulmuştur.

İncelenen Şarkılar:

7. Sınıf

Onuncu Yıl Marşı
Kırlara Doğru
Neşeli Ol

8. Sınıf

Ezgi
İzmir'in Kavakları
Anayurt Marşı
En Güzel Şarkılar Yurduma

7. Sınıf “Atam’ı Dinliyorum” konusuna ait 2. Etkinlik: ONUNCU YIL MARŞI

Söz: Behçet Kemal Çağlar
Faruk Nafiz Çamlıbel
Müzik: Cemal Reşit Rey

Çabuk

1. Çık tık a çık a lın la on yıl da her sa vaş tan
2. Bir hız da ka ran lı ğı ge ri li ği bo ğa rız

5 On yıl da on beş mil yon genç ya rat tık - her yaş tan
Ka ran lı ğın üs tü - ne gü neş gi bi do ğa rız

9 Baş ta bü tün dün ya nın say di ği baş ku man dan
Tür küz bü tün baş lar dan üs tün o lan baş la rız

13 De mir ağ lar la ör dük a na yur du dört baş tan
Ta rih ten ön ce var dık ta rih ten son ra va rız

17 Türk üz Cum hu ri ye tin göğ sü müz - tunç si pe ri

21 Türk ke dur mak ya raş maz Türk ön de Türk - i le ri i le ri

Bu marşın ses sınırı re1-mi2'dir. Marşın 5, 14, 18, 19 ve 22. ölçülerinde özellikle mi2 ve mi bemol2 sesleri 7. Sınıf öğrencileri için söylenme güçlükleri yaratabilir. Marşların “forte” gürültüde söylenmesi gerektiği düşünüldüğünde ise bu marşın 7. Sınıf öğrencilerinin seslerini zorlayacağı açıktır. Bu durumda o ölçülerdeki zorlayıcı sesler bir oktav alttan söylenebilir, hiç söylenmeyebilir ya da marş mi bemol majör tonuna aktarılabilir. Bu etkinlikte yer alan “Onuncu Yıl Marşı”, verilen

Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi
Uludağ University Faculty of Arts and Sciences Journal of Social Sciences
Cilt: 18 Sayı: 32 / Volume: 18 Issue: 32

konuyla ilişkisi açısından değerlendirildiğinde, “Ata’mı Dinliyorum” konusuna uygun olduğu görülmektedir.

7. Sınıf “Müzikte Dizi Kavramı ve Makamlar” Konusuna Ait 2. Etkinlik:

Kırlara Doğru

Orta

Söz ve Müzik: Ziya Aydın

1. Se rin e sen rüz gar çi çek ko kan kır -
4 2. Gü müş de re bo yu so ğuk pı nar su -
lar Bek ler bi zi ar ka daş lar yol cu luk -
8 yu
var Bek ler bi zi - ar ka daş lar yol cu luk var

Bu şarkının ses sınırı mi1-mi2’dir. Şarkının 5. ve 9. ölçülerinde gelen mi2 sesi ses değişim dönemine giren öğrencilerin seslerini zorlayacaktır. Bu durumda şarkının fa minör tonuna aktarılması uygun olabilir ya da 5. ve 9. ölçülerdeki zorlayıcı sesler, önündeki ve arkasındaki re2 sesleriyle birlikte bir oktav alttan söylenilebilir. Etkinlik olarak verilen “Kırlara Doğru” şarkısının “Müzikte Dizi Kavramı ve Makamlar” konusuyla doğrudan ilişkili olmadığını düşünmek mümkündür ve bu konu için sıralı sesler içeren bir şarkı konulması daha uygun olacaktır.

7. Sınıf “Müzikte Dizi Kavramı ve Makamlar” Konusuna Ait 1.Etkinlik:

Neşeli Ol

Söz ve Müzik: Ziya Aydın-Saip Egüz

Çabuk

1. Neşe li ol ki genç - ka la sın
2. Neşe li ol ki art - sın gü cün

5 Bu dün ya dan da zevk - a la sın
9 Yor gun luk ne dir bil me bü tün gün

13 Ü mit ler hep süs le nir ne şey le
Gay ret ler hep bes le nir ne şey le

1. Neşe li ol ki genç - ka la sın
2. Neşe li ol ki hep art sın gü cün

Bu şarkının ses sınırı do1- la1'dir. Şarkı incelendiğinde, birbirine yakın seslerden ve uygun aralıklardan oluştuğu görülmektedir. Ses değişim döneminde seslerin kalınlaştığı dikkate alındığında, öğrencilerin bu şarkıyı seslerini zorlamadan söyleyebilecekleri düşünülmektedir. Etkinlikte önerilen “Neşeli Ol” şarkısının do majör dizi sesleri çerçevesinde yazıldığı için, “Müzikte Dizi Kavramı ve Makamlar” konusuna da uygun olduğu görülmektedir.

8.Sınıf “Müzikte Diziler ve Makamlar” Konusuna Ait 2. Etkinlik:

Ezgi

Aytekin Albuz

Orta

5

Bu şarkının sözleri olmamasına rağmen klavuz kitapta öğrencilerin sesleriyle seslendirmesi gerektiği vurgulanmıştır. Ezginin ses sınırı re1-mi2'dir. Ezgi incelendiğinde 2. ölçüden 3. ölçüye geçişte 1 oktav atlama olduğu görülmektedir. 8.Sınıf öğrencisinin ses sınırının yukarıda en fazla la1 olduğu, daha önceki tablolarla açıkça görülmektedir. Bu ezginin mutlaka söylenmesi gerekiyorsa mi majör ya da re majör tonuna aktarılması ses sınırları bakımından uygun olacaktır. Etkinlikte önerilen “Ezgi”nin solfej olarak okunacağı düşünüldüğünde “Müzikte Dizi Kavramı ve Makamlar” konusuna uygun olduğu görülmektedir.

8.Sınıf “Müzikte Diziler ve Makamlar” 6. Etkinlik:

İZMİR'İN KAVAKLARI

Orta

Türkü
Yöresi: İzmir

1.İz mi rin ka vak la - rı Dö kü lür yap rak - la - rı
2.Sel vim sen den u zun - yok Yap ra ğın da dü - züm - yok

4

1.Bi ze - de der ler ça ka cı - yar - fi dan boy - lum
2.Ka ma hı da zey bek vu rul du - yar - fi dan boy - lum

6

Yı ka - rız ko - nak - la - - - rı
Ça ki - ci ya - sö - züm - - - yok

Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi
Uludağ University Faculty of Arts and Sciences Journal of Social Sciences
Cilt: 18 Sayı: 32 / Volume: 18 Issue: 32

Bu türkünün ses sınırı re1-re2'dir. Türküyü incelediğimizde 2. ve 4. ölçülerde re2 sesini görmekteyiz. Aynı zamanda 1. ölçüden 2. ölçüye geçişte bir oktav atlama yapılmıştır. Türkünün yapısı gereği değiştirici işaretler de bulunmaktadır. Sesini kontrol etmekte zorlanan bir öğrencinin bu türküyü söylerken zorlanacağı düşünülmektedir. Bu durumda öğrenci türküyü 2. ölçüden itibaren bir oktav alttan hafif sesle söyleyebilir ya da türkü “re” karar sesine aktarılabilir. Segâh makamında olan “İzmir’in Kavakları” türküsünün “Müzikte Diziler ve Makamlar” konusuna uygun olduğu görülmektedir.

8. Sınıf “Ezgilerimiz” Konusuna Ait 8.Etkinlik:

ANAYURT MARŞI

Özbek Türküsü

Çabuk

1.Öz bek Türk men Uy gur Tä tar - A zer bir boy - dur
2.Öz bek Türk men Uy gur Tä tar - A zer bir boy - dur
3.Öz bek Türk men Uy gur Tä tar - A zer bir boy - dur

5
Ka ra kal pak Kır gız Ka zak - bun lar bir soy - dur
Ka ra kal pak Kır gız Ka zak - bun lar bir soy - dur
Ka ra kal pak Kır gız Ka zak - bun lar bir soy - dur

9
Öz be kis tan Türk me - nis tan kı lıp koy gen ler
l nan meyn ler al dan - meyn ler ey Türk yi ğit ler
13
Tür kis tan A na do - lu ey gü zel yur du muz

17
Uy gur ris tan Kır gı - zis tan kı lıp koy gen ler
l nan meyn ler al dan - meyn ler ey Türk yi ğit ler
Tür kis tan A na do - lu ey gü zel yur du muz

A na yur dum Tür kis ta nı - bö lüp koy gen - ler
Kırk a sır lık ta ri he sa - hip bol gen Türk - ler
Se ge kur ban bu ley lik ey - a na yur du - muz

Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi
Uludağ University Faculty of Arts and Sciences Journal of Social Sciences
Cilt: 18 Sayı: 32 / Volume: 18 Issue: 32

Bir Özbek türküsü olan Anayurt Marşı'nın ses sınırı sol1-mi2'dir. Şarkını 9, 10, 11, 13, 14 ve 15. ölçülerinde re2 ve mi2 seslerini görmekteyiz. Şarkı birbirine yakın aralıklı seslerden oluşmasına rağmen, belirtilen seslerin öğrencileri zorlanacağı düşünülmektedir. Şarkının do majör tonuna aktarılması öğrencilere söyleme kolaylığı sağlayabilir. "Anayurt Marşı" bir Özbek türküsü olduğu için "Ezgilerimiz" konusuyla doğrudan ilişkili olmadığı söylenebilir. Onun yerine kendi kültürümüze ait bir türkü tercih edilebilir. Örnek: Burdur yöresine ait "Sarı Zeybek" türküsü.

8.Sınıf "Müzikte Diziler ve Makamlar" Konusuna Ait 2. Etkinlik:

EN GÜZEL ŞARKILAR YURDUMA

Orta Söz ve Müzik: Salih Aydoğan

1. Tür kü ler der le ye lim Şar kı lar söy le ye lim En gü
2. Tür kü ler hal kim i çin Şar kı lar yur dum i çin Tür kü

5 1. | 2.

zel tür kü ler hal kı ma - en gü zel şar kı lar yur du ma En gü ma
ler söy le riz ya şa rız - Şar kı lar söy le riz co şa rız Tür kü rız

Şarkının ses sınırı do1-lal'dir. Ses değişim dönemi içinde olan 8.sınıf erkek öğrencilerin bu şarkıyı söylerken zorlanmayacağı düşünülmektedir. Ses değişiminin en yoğun yaşandığı bu dönemde ses kalınlaşmasının belirgin bir şekilde ortaya çıktığı düşünüldüğünde, üst sınırı lal olan bu şarkının 8. Sınıf öğrencileri için uygun bir örnek olduğu söylenebilir. Makamsal bir yapıya sahip olan şarkı, "Müzikte Diziler ve Makamlar" konusuna da uygunluk göstermektedir.

3. SONUÇ ve ÖNERİLER

2006 İlköğretim Müzik Dersi Öğrenci Çalışma Kitapları incelendiğinde, şarkı dağarcığında yer alan 7.sınıf şarkılarının sadece % 55'inin, 8.sınıf şarkılarının ise sadece % 22'sinin ses değişiminde olan özellikle erkek öğrencilerin ses sınırları içerisinde yer aldığı görülmektedir. Bu kitaplarda yer alan şarkı sayısı yeterli olmakla birlikte, pek çok şarkının ses değişimi dönemi içinde olan öğrencilerin ses sınırlarını zorladığı saptanmıştır. Ayrıca, öğretmen Kılavuz Kitaplarının, şarkıları seslendirirken karşılaşılabilecek sorunları gidermede, ders öğretmenine yardımcı olacak şekilde düzenlenmediği görülmüştür.

2006 İlköğretim Müzik Dersi Öğretmen Kılavuz Kitaplarında seslendirilmesi istenen şarkılar için, ses değişimi dönemi içinde olan öğrencilerin ses sağlığını koruma ve sağlıklı seslendirme yapabilmelerine yönelik düzenlemelerin olmadığı tespit edilmiştir. Ülkemizde müzik eğitimi çerçevesinde yaşanan en büyük sorunlardan biri, yaş dönemlerinin özellikleri doğrultusunda yeterli ve uygun eğitici okul müziği parçalarının bulunamaması ve öğretilen şarkıların amaca hizmet edememesidir. Yapılan müzik derslerinde seçilecek şarkı kadar, verilecek ses eğitimi de oldukça önem taşımaktadır. Müzik öğretmenleri, doğru ses eğitimiyle birlikte sağlıklı ses üretme, doğru ve güzel konuşma, sesini doğru kullanma ve koruma alışkanlıklarına ilişkin davranış kazandırma ile yaş-ses özelliklerine göre uygun şarkı repertuarı oluşturma konularında büyük çaba göstermelidir. (Töreyin 2008). Yapılan bir araştırma transpoze yapılarak söylenmenin, şarkıların yapısal özelliklerine her zaman uygun düşmediğini, seçilen şarkıların dar aralıklarda ve ses alanına uygun olması gerektiğini ortaya koymuştur. Yine aynı çalışmada, müzik öğretmenleri tarafından mutasyon dönemindeki öğrencilere yönelik gerekli önem ve özenin gösterilmediği sonucuna varılmıştır (Kızıldeli 2006). Bu nedenle, özellikle ergenlik dönemi göz önüne alınarak yazılmış eğitim müziği dağarcığının artırılması ve bu dönemde olan öğrencilere daha dikkatli

davranılması, verilecek müzik eğitiminin çok daha bilinçli yapılmasını gerekli kılmaktadır.

Aşağıdaki önerilerin faydalı olabileceği düşünülmektedir.

- Öğrenci çalışma kitaplarındaki şarkı dağarcığı, çocukların ses sınırları, gelişim özellikleri ve nitelikleri açısından tekrar gözden geçirilmelidir.

- İlköğretim Müzik Dersi Kılavuz Kitaplarında önerilen şarkılar için açıklamalar yer almalı, ses sınırı geniş şarkılar varsa, bunların zorlanan öğrenciler için nasıl düzenleneceğine yönelik yönergeler bulunmalıdır.

- Ses değişim döneminde olan öğrenciler için yapılacak ses eğitimde seslerin zorlanmamasına dikkat edilmeli, nefes ve konuşma çalışmalarına daha ağırlık verilmelidir.

- Müzik öğretmenleri; özellikle ses değişiminde olan öğrencilerin fizyolojik, psikolojik gelişim özelliklerini göz önünde bulundurmalı, ses değişim döneminde olanları da düşünerek uygun şarkı seçimi konusunda dikkatli davranmalıdır.

- Kız ve erkek öğrenciler, 7.sınıfın başında “ses değişim dönemi” konusunda ayrıntılı bir şekilde bilgilendirilmelidir.

- Ses değişim döneminde dikkatli bir ses eğitiminin yanında çalgı eğitimine de ağırlık verilmelidir. Özellikle 2006 programının da önerdiği orff çalgıları etkin bir şekilde kullanılmalıdır.

- Ülkemizde eğitim müziği besteleri olan ve dönem özellikleri göz önünde bulunduran bestecilerimizin eserleri kılavuz ve çalışma kitaplarında daha çok yer almalıdır.

- Kitaplarda makamsal şarkılara yer verirken, öğrencilerin rahat söyleyebileceği diziler içeren şarkı makamları tercih edilmelidir. (Hüseyni, rast v.b.)

• Kılavuz ve öğrenci çalışma kitaplarındaki marşlar, ulusal şarkı dağarcığına katkı sağlayacak şekilde, hem tonal yapı, hem de sözler dikkate alınarak ortak bir söyleme biçimi oluşturacak şekilde düzenlenmelidir.

• Okullara alınacak elektronik org ya da elektronik piyanolarda “transpoze” düğmesi bulunanlar tercih edilmelidir. Bu başka tonlara aktarılacak şarkılar için öğretmenlere çalma kolaylığı sağlayacaktır.

• Müzik öğretmenlerini bilinçlendirmek amacıyla konu hizmet içi eğitim, sempozyum ve çalıştaylar düzenlenerek tartışılmalıdır.

KAYNAKLAR

Albuz, Aytekin ve Mehmet Akpınar (2009). “2006 İlköğretim Müzik Dersi Öğretim Programı ve Yeni Yaklaşımlar”, 8. *Ulusal Müzik Eğitimi Sempozyumu*, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Samsun.

Cooksey John M. (2009). “İlköğretim II. Kademedeki Erkek Ergen Sesinin Çalıştırılması ve Eğitilmesine Yönelik Çağdaş, Eklektik Bir Kuramın Geliştirilmesi. II. Bölüm”. Çev. O. Ozan Bilen, *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, C. 5, S. 1.

Demirci, Barış (2009). *2006 İlköğretim Müzik Dersi 6.Sınıf Öğretim Programı, Öğretmen Kılavuz Kitabı ve Öğrenci Çalışma Kitaplarının Uygulamadaki Görünümüne Yönelik Değerlendirilmesi*. Doktora tezi, Ankara: Gazi Üniversitesi.

Egüz, Saip (1991). *Toplu Ses Eğitimi I*. Ankara: Ayyıldız Matbaası.

Helvacı, Ayhan (2012). “İlköğretim I. Kademe Öğrencilerinin Müzik Eğitimi ile İlgili Temel Kavram ve Kültürel Bilgi Düzeylerine İlişkin Bir Araştırma”. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, S. 2.

Helvacı, Ayhan (2012). *Şarkı Söyleme Eğitimi Temel Konular ve Uygulamalar*. Bursa: Ekin Yayınevi.

İlköğretim Müzik Dersi 7. Sınıf Öğrenci Çalışma Kitabı (2013). Milli Eğitim Bakanlığı (M.E.B.).

İlköğretim Müzik Dersi 8. Sınıf Öğrenci Çalışma Kitabı (2013). Milli Eğitim Bakanlığı (M.E.B.).

Kızıldeli, Nurdan (2006). “2000 ve 2006 Yılları Arasında Müzik Öğretmenlerinin Mutasyon Dönemindeki Çocukların Ses Özellikleri ve Eğitimi Konusundaki Düşünce ve Deneyimlerine Karşılaştırılmalı Bir Bakış”. *Ulusal Müzik Eğitimi Sempozyumu*. Denizli.

Töreyn, Ayşe Meral (2008). *Ses Eğitimi Temel Kavramlar-İlkeler-Yöntemler*. Ankara: Sözkese Matbaacılık.

Uçan, Ali (1994). *Müzik Eğitimi Temel Kavramlar-İlkeler-Yaklaşımlar*. Ankara: Müzik Ansiklopedisi Yayınları.

www.meb.gov.tr